

## บทที่ 2

### แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการรับฟัง และความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษา ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอประเด็นสำคัญเพื่อเป็นกรอบแนวคิด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. รายการวิทยุกระจายเสียง
2. ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล
3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเลือกสรรข่าวสาร
4. ทฤษฎีการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจสื่อ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### รายการวิทยุกระจายเสียง

รายการวิทยุกระจายเสียงมีหลากหลายประเภท ดังนี้ (นภภรณ์ อัจฉริยะกุล 2530, หน้า 163)

1. รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทข่าวสาร คือ รายการที่มุ่งบอกกล่าวหรือประกาศให้ผู้ฟังรู้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และอย่างไร เพื่อให้ผู้ฟังสามารถติดตามเหตุการณ์และความเคลื่อนไหว เพื่อประโยชน์ต่อความเป็นอยู่ในสังคมได้อย่างไม่ล่าช้า

2. รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทความรู้ หมายถึง รายการที่มุ่งส่งเสริมด้านวิชาความรู้วัฒนธรรม อาชีพ แนวทางการดำเนินชีวิต และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม และนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเองได้

3. รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทความบันเทิง หมายถึง รายการที่มุ่งสร้างความรื่นเริงบันเทิงใจให้คลายเครียด จึงมักเป็นรายการไม่เน้นสาระทางวิชาการ แต่จะมุ่งเสนอเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสบายใจมากกว่า

4. รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อบริการสาธารณะ หมายถึง รายการที่ทางสถานีจัดขึ้นเพื่อบริการความรู้ ข่าวสาร หรือสาระอื่นใดที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน โดยไม่คิดค่าตอบแทนจากการบริการนั้น

รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา เป็นรูปแบบรายการประเภทหนึ่งมักจัดในรูปแบบของการเสนอความรู้วิชาการ และข่าวสารที่จำเป็นแก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังโดยตรงไม่มุ่งหวังเชิงพาณิชย์ วัตถุประสงค์ดำเนินงานของรายการประเภทนี้ จะเน้นเพื่อการศึกษาไม่มุ่งหวังเชิงพาณิชย์ วัตถุประสงค์ดำเนินงานของรายการประเภทนี้ จะเน้นเพื่อการศึกษา โดยมุ่งหวังเข้าถึงผู้ฟังกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

รายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง หมายถึง รายการวิทยุของมหาวิทยาลัยรามคำแหงอันประกอบด้วย

1. รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทความรู้ ที่มุ่งส่งเสริมด้านวิชาความรู้ วัฒนธรรม อชีพ แนวทางการดำเนินชีวิต และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม และนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเองได้
2. รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทความบันเทิง หมายถึง รายการที่มุ่งสร้างความรื่นเริงบันเทิงใจให้คลายเครียด จึงมักเป็นรายการไม่เน้นสาระทางวิชาการ แต่จะมุ่งเสนอเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสบายใจมากกว่า
3. รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทข่าวสาร หมายถึง รายการที่มุ่งบอกกล่าวหรือประกาศให้ผู้ฟังรู้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และอย่างไร เพื่อให้ผู้ฟังสามารถติดตามเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวเพื่อประโยชน์ต่อความเป็นอยู่ในสังคมได้อย่างไม่ล่าช้า

รายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง แบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทความรู้ ได้แก่ รายการเทปคำบรรยายกระบวนวิชาพื้นฐาน และกระบวนวิชาบังคับของคณะต่าง ๆ ที่เปิดสอนอยู่ในมหาวิทยาลัยรามคำแหง รวมถึงรายการเทปสรุปคำบรรยายเพื่อเตรียมสอบ
2. รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทความรู้ และความบันเทิง ได้แก่ รายการสังคีตกรรม์/รายการน่านา...น่ารู้ รายการตอบปัญหากฎหมาย (ปัญหากฎหมายที่ควรรู้และมีการเปิดเพลงสั้น) รายการสนุกกับภาษาอังกฤษ (เรียนภาษาจากเพลง) รายการศาลา

วรรณกรรม (นำวรรณกรรม หรือเรื่องสั้น วรรณกรรมสำหรับเด็ก มาอ่านประกอบเพลง เป็นตอน ๆ ) รายการที่...มีเพลง (เป็นรายการบันเทิงสอดแทรกเกร็ดความรู้ต่าง ๆ ) รายการ สโมสรเยาวชน (ความรู้ทุกเรื่องสำหรับเด็กและเยาวชนควรทราบ ช่วงท้ายเปิดโอกาสให้ร่วมสนุก กับรายการด้วยการตอบปัญหา)

3. รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทข่าวสาร ได้แก่ รายการคุยกันยามเย็น รายการแนะแนวการศึกษา รายการหมุนตามตะวัน (ความรู้ทั่ว ๆ ไปที่หลากหลายใน สถานการณ์ปัจจุบัน)

ทั้งนี้ รายการดังกล่าวข้างต้นของมหาวิทยาลัยรามคำแหง นำเสนอทางสถานี วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย คลื่นความถี่ 837 กิโลเฮิร์ตซ์ ระบบเอ เอ็ม ทางกิจการ วิทยุกระจายเสียง จังหวัดแพร่ (กวส. 2) ทางกิจการวิทยุกระจายเสียงจังหวัดพะเยา (กวส. 4) วิทยุอินเทอร์เน็ต และทาง VM-Radio โคราช ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จะเลือกเฉพาะรายการ ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย คลื่นความถี่ 837 กิโล เฮิร์ตซ์ ระบบเอ เอ็ม ประกอบด้วย รายการเทปคำบรรยายกระบวนวิชา รายการเทปสรุปคำ บรรยายเพื่อเตรียมสอบ รายการสังคีตกรรม รายการนานา...น่ารู้ และรายการคุยกันยามเย็น

**แบบจำลองการสื่อสารของ ฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์**

แบบจำลองนี้ อธิบายกระบวนการสื่อสารเชิงพฤติกรรม (the behavioral school of thought) ที่ศึกษาปฏิภริยาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เนื้อหาข่าวสาร ชนิดของสื่อที่ใช้ และผลอันเกิดจากการกระทำการสื่อสาร

ลาสเวลล์ อธิบายกระบวนการสื่อสาร โดยการตั้งเป็นคำถามเกี่ยวกับตัวผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และผลของการสื่อสาร ตามแบบภาพต่อไปนี้ (ลาสเวลล์ อ้างถึงใน ธนวดี บุญลือ, 2529)

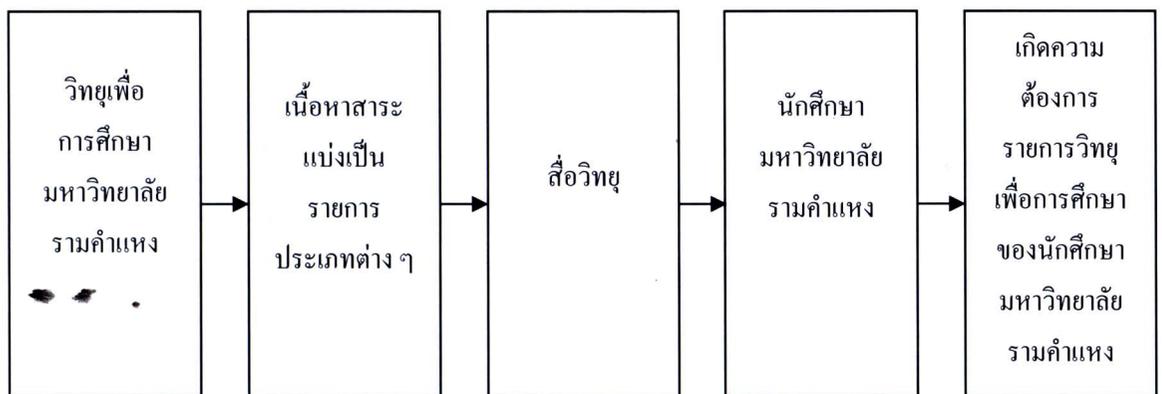


**ภาพ 1 องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารของลาสเวลล์**

ฮาร์โรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell) กล่าวถึงกระบวนการสื่อสารว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการดังนี้

- ใคร (Who)
- กล่าวอะไร (Say what)
- ผ่านช่องทางใด (In which Channel)
- ถึงผู้ใด (To whom)
- ด้วยผลเป็นประการใด (With what effect)

ลาสเวลล์ เห็นว่าการศึกษาระบบการสื่อสาร โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific study) มักจะเน้นที่การตอบคำถามดังกล่าวข้างต้น คำถามใดคำถามหนึ่ง เช่น ผู้ศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้ส่งสาร (Communicator) จะพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นแรงจูงใจและกำหนดพฤติกรรมในการสื่อสารของผู้ส่งสาร การศึกษาหรือการวิจัยในลักษณะนี้เรียกว่า การวิเคราะห์ผู้ส่งสาร หากศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของสารจะมุ่งการวิเคราะห์สาร ผู้ศึกษาเกี่ยวกับสื่อต่าง ๆ จะทำการวิเคราะห์สื่อ ผู้ที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับบุคคลที่รับสารจากสื่อจะทำการวิเคราะห์ผู้รับสาร และผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของการสื่อสารที่มีต่อผู้รับสารจะทำการวิเคราะห์อิทธิพลของการสื่อสาร โดยการศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการรับฟังและความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงในครั้งนี้เป็น การวิเคราะห์ผู้รับสารที่เคยฟังและไม่เคยฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งสามารถเขียนเป็นแบบจำลองการสื่อสาร ดังนี้



ภาพ 2 แบบจำลอง การสื่อสารของลาสเวลล์ ที่นำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการรับฟังและความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ผู้รับสารโดยตรง (Audience Analysis) เพื่อให้ทราบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่เคยรับฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความต้องการรายการอย่างไรและหากไม่เคยฟังมาก่อน จะมีความต้องการองค์ประกอบของรายการในด้านต่าง ๆ อย่างไรบ้าง

## ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล

ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล มักถูกนำมาใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในงานต่าง ๆ ทางด้านการสื่อสารซึ่งรวมถึงรายการวิทยุ งานประชาสัมพันธ์ งานโฆษณา เพราะมีกลุ่มเป้าหมายที่จะทำการสื่อสารแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะกรณีวิทยุกระจายเสียง ตามทฤษฎีนี้ เดอ เฟลอร์ (De Fleur, 1970) เห็นว่าผู้รับสารจากสื่อมวลชนแต่ละคนมีความแตกต่างกันทางจิตวิทยา เช่น ทักษะคิด ค่านิยม ความเชื่อ ดังนั้นโดยสรุปทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้รับสารแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกันในทางจิตวิทยา ทำให้ความสนใจในการเปิดรับข่าวสาร หรือตีความหมายข่าวสารจากสื่อมวลชนแตกต่างกัน ซึ่งหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคลมีดังนี้ (พีระ จิตร โสภณ, 2540)

1. มนุษย์มีความแตกต่างกันมากในองค์ประกอบทางจิตวิทยาส่วนบุคคล
2. ความแตกต่างนี้บางส่วนมาจากลักษณะแตกต่างทางร่างกายของแต่ละบุคคล แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมาจากความแตกต่างที่เกิดจากการเรียนรู้
3. มนุษย์ซึ่งถูกเลี้ยงภายใต้สภาพการณ์ต่าง ๆ จะเปิดรับความคิดเห็นแตกต่างกันไป
4. การเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อ ที่รวมเป็นลักษณะทางจิตวิทยาส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไป

แนวคิดนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับผู้รับสารโดยตรงในแง่มุมต่าง ๆ อาทิ ลักษณะการแบ่งกลุ่มผู้รับสาร ความแตกต่างของผู้รับสาร การเลือกสรรและการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ของผู้รับสาร เนื่องมาจากกระบวนการสื่อสารของมนุษย์นั้นมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องอยู่ 2 ฝ่าย คือ ผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ซึ่ง 2 ฝ่ายมีความเกี่ยวข้องกัน ทำให้เกิดการสื่อสารขึ้นมา ผู้รับสารแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะตัวของตน เช่น อายุ เพศ บุคลิกภาพ

สติปัญญา ทักษะและประสบการณ์ เป็นต้น การสื่อสารจะบรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิผล ผู้ส่งสารต้องวิเคราะห์ผู้รับสารของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารมักจะประสบปัญหาในการวิเคราะห์ผู้รับสารที่มีจำนวนมากมาย ไม่สามารถวิเคราะห์ผู้รับสารเป็นรายคนได้ ดังนั้น วิธีการที่ดีที่สุดในการวิเคราะห์ผู้รับสารจำนวนมาก คือ การจำแนกผู้รับสารออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามลักษณะประชากรของผู้รับสาร (Demographic Characteristics) อาทิ เพศ อายุ การศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม หรือแม้แต่ภูมิลำเนาของผู้รับสาร ผู้รับสารที่อยู่ในกลุ่มประชากรเดียวกัน จะมีพฤติกรรมสื่อสารเช่นเดียวกันหรือไม่มีการเปิดรับสื่อเหมือนหรือแตกต่างกัน ผลกระทบของการสื่อสารที่มีต่อผู้รับสาร ซึ่งมีลักษณะประชากรที่เหมือนกันจะเป็นเช่นเดียวกันหรือไม่ โดยสามารถวิเคราะห์จากปัจจัย ดังนี้

1. อายุ (Age) โดยทั่วไปบุคคลที่มีอายุมาก จะมีพฤติกรรมตอบสนองต่อการติดต่อสื่อสารต่างจากบุคคลที่มีอายุน้อย และบุคคลที่มีอายุน้อยจะมีพฤติกรรมตอบสนองต่อการติดต่อสื่อสารเปลี่ยนไป เมื่อตนเองมีอายุมากขึ้น ในประเด็นนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2541) ได้อธิบายว่า ปริมาณและแบบแผนการใช้สื่อจะสัมพันธ์กับช่วงชีวิตที่เปลี่ยนไป เนื่องจากในแต่ละช่วงชีวิตคนเราจะเปลี่ยนสถานที่ที่ใช้เวลาอยู่เป็นส่วนใหญ่ เช่น เด็ก เล็กต้องอยู่ในบ้าน วัยรุ่นอยู่กับกลุ่มเพื่อนหรือในโรงเรียน ผู้ใหญ่อยู่นอกบ้านหรือที่ทำงาน เป็นต้น แบบแผนการใช้เวลาเปลี่ยนเช่น เด็กเล็กจะเล่นและว่างเป็นหลัก ในขณะที่ผู้ใหญ่จะทำงานและมีเวลาว่างเป็นส่วนน้อย นอกจากนี้ลักษณะของกิจกรรมที่ทำและกลุ่มบุคคลที่แวดล้อมก็จะเปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงในวัฏจักรชีวิต (Life Cycle) ดังกล่าว จึงมีผลต่อปริมาณการใช้สื่อ

2. เพศ (Sex) จากการวิจัยทางจิตวิทยาหลายเรื่องแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องความคิด ค่านิยม และทัศนคติ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมและสังคมได้กำหนดบทบาท และกิจกรรมของชายหญิงไว้แตกต่างกัน ผู้หญิงมักมีความอ่อนไหวและจะถูกชักจูงใจได้ง่ายกว่าผู้ชาย ซึ่งมักใช้เหตุผลมากกว่าผู้หญิงในด้านกิจกรรมที่กระทำนั้น ผู้หญิงมักจะมีเวลาอยู่บ้านมากกว่าผู้ชายที่มักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำงาน ทำให้ผู้หญิงมีเวลาเปิดรับสื่อมากกว่า สามารถรับฟังรายการวิทยุได้มากกว่า แต่มักจะใช้เพื่อความผ่อนคลายหรือเพื่อสาระความรู้ต่าง ๆ ที่สอดแทรกในรายการ แต่ผู้ชายเนื่องจากมีเวลาในการรับฟังน้อยกว่าก็มักจะเลือกฟังรายการที่มีเนื้อหาข่าวสารที่หนัก ๆ เช่น ข่าวสารด้านการเมือง เศรษฐกิจ หรือด้านกีฬา เป็นต้น นอกจากนี้ ความแตกต่างด้านเพศ ยังทำให้บุคคลมีพฤติกรรมของการสื่อสารที่แตกต่างกันไปด้วย ผู้หญิงมีแนวโน้มและมีความ

ต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารมากกว่า ในขณะที่ผู้ชายต้องการที่จะส่งและรับข่าวสาร พร้อมทั้งสร้างสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กัน กับการส่งและรับข่าวสารนั้นด้วย

3. การศึกษา (Education) มีอิทธิพลต่อผู้รับสาร คนที่ได้รับการศึกษาในระดับ ยุคสมัยระบบการศึกษา และสาขาวิชาที่แตกต่างกัน ย่อมจะมีความรู้สึกรู้จักคิด อุดมการณ์ และความต้องการแตกต่างกันไป นอกจากนี้ยังพบว่า ระดับการศึกษาของผู้รับสารมีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อ และระดับความรู้ด้านข้อมูลข่าวสารของบุคคล ซึ่งมีการศึกษาวิจัยหลายเรื่องที่ได้บ่งชี้ว่า บุคคลที่ยังมีการศึกษาสูงจะมีความสนใจในข่าวสารกว้าง ขว้างไม่ค่อยเชื่ออะไรง่าย ๆ จะต้องมีหลักฐาน หรือเหตุผลสนับสนุนเพียงพอผู้มีการศึกษาสูงมักจะใช้สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์มากกว่าสื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และ ภาพยนตร์ เป็นต้น

4. ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ (Social and Economic Status) โดยดูจากรายได้ อาชีพ เชื้อชาติ ภูมิลำเนาของครอบครัว เป็นต้น เช่น คนที่มีฐานะดี อาศัยอยู่ในเมืองอาจมี โอกาสที่จะเลือกใช้สื่อได้หลากหลายประเภทกว่าและบ่อยครั้งกว่า โดยเฉพาะสื่อที่ต้องเสีย ค่าใช้จ่ายในการใช้ เช่น ผู้ที่มีรายได้สูงนั้นมักมีการศึกษาสูง มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี จึง มักถูกผลักดันให้มีความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้หาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่ เสมอ การเปิดรับสื่อจึงจำเป็นสำหรับผู้รับสารกลุ่มนี้ แนวคิดด้านประชากรศาสตร์ เป็น แนวคิดที่พยายามชี้ให้เห็นประเด็นความแตกต่างในด้านคุณสมบัติทางประชากรระหว่าง บุคคล ซึ่งมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป นั่นคือ มองว่าคนที่มีคุณสมบัติ ทางประชากรที่แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปด้วย

การวิเคราะห์ผู้รับสารเกี่ยวกับลักษณะประชากร ผู้วิจัยเห็นว่าสอดคล้องกับ สมมติฐานการวิจัย เกี่ยวกับลักษณะประชากร มีความสัมพันธ์กับความต้องการรายการวิทยุ เพื่อการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ทั้งนี้ เนื่องจากลักษณะประชากรที่มีความแตกต่างกันในแต่ละด้านนั้น จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการเปิดรับสื่อและความ ต้องการ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดนี้มาทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างว่า ลักษณะประชากรรายตัวมี ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรับฟัง และความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาด้วย หรือไม่อย่างไร

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรลักษณะประชากรเป็นตัวแปรอิสระ โดย เลือกเฉพาะ เพศ คณะ/ ชั้นปี รายได้ ภูมิลำเนา เพื่อนำมาเชื่อมโยงศึกษาหาความสัมพันธ์ กับความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อไป



สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดงานวิจัย	
วันที่.....	17 มี.ค. 2555
เลขทะเบียน.....	248969
เลขเรียกหนังสือ.....	

## เหตุผลในการเลือกเปิดรับสาร

ผู้รับสารมีสิทธิที่จะเลือกเปิดรับสารจากสื่อมวลชนตามที่ตนเองต้องการอย่างอิสระ ซึ่งเหตุผลในการเลือกเปิดรับข่าวสารของผู้รับสารแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันไป ดังนี้ (Dominick, 1994, pp. 48-53)

1. เพื่อความรู้ (cognition) คือ ผู้รับสารต้องการข่าวสารเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานในด้านการรับรู้ และการได้รับการยอมรับทางสังคม จึงแสวงหาข่าวสารจากสื่อมวลชน ทั้งข่าวสาร ความรู้ทางวิชาการ ความรู้รอบตัว
2. เพื่อความหลากหลาย (diversion) คือ ผู้รับสารต้องการตอบสนองในด้านอารมณ์และการพักผ่อนให้กับตนเอง เพื่อคลายความเครียดและความบันเทิง
3. เพื่อประโยชน์ทางสังคม (social utility) คือ ผู้รับสารเปิดรับสื่อก็เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม และต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
4. เพื่อผลจากสังคม (withdrawal) คือ ผู้รับสารเปิดรับสื่อก็เพื่อหลีกเลี่ยงภารกิจที่ต้องทำประจำเข้าหาสื่อเพื่อความบันเทิงใจ

ฉะนั้น ไม่ว่าจะการเปิดรับสารจะเกิดขึ้นด้วยเหตุผลใดก็ตาม สิ่งที่สำคัญที่สุดอยู่ที่ความต้องการ หรือการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ใด ๆ จากการที่ได้เปิดรับสารนั่นเอง

จากแนวคิดนี้จะเห็นว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากรายการวิทยุ การมีประสบการณ์ด้านความต้องการการรับรู้เนื้อหาที่หลากหลายนี้ ทำให้แต่ละคนคาดคะเนว่าสื่อแต่ละประเภทตอบสนองความต้องการได้แตกต่างกันออกไป ลักษณะพฤติกรรมการเปิดรับฟังรายการวิทยุของบุคคลที่มีความต้องการไม่เหมือนกันจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เป็นผลให้เกิดความต้องการที่จะได้รับจากสื่อวิทยุ

## แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเลือกสรรข่าวสาร



กระบวนการเลือกสรรข่าวสารนั้น เป็นการแสดงถึงพฤติกรรมของผู้รับสารในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ข่าวสารต่าง ๆ แม้ว่าจะได้รับการถ่ายทอดจากผู้มีความสามารถและน่าเชื่อถือ แต่ก็มิได้หมายความว่า การสื่อสารจะสำเร็จตรงตามต้องการของผู้ส่งสารได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ เพราะผู้รับสารจะต้องมีกระบวนการเลือกรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ตามความต้องการ ความเชื่อ ฯลฯ ที่ไม่เหมือนกัน (พีระ จิระโสภณ, หน้า 637)

ในแต่ละวัน จะมีสารต่าง ๆ ผ่านเข้าสู่ผู้รับสารมากมาย ซึ่งผู้รับสารก็สามารถรับรู้เข้าใจ และจดจำข้อความเหล่านั้นได้ทั้งหมด สารต่าง ๆ จะถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการเลือกสรรข่าวสารของแต่ละคน โดยมีขั้นตอนดังนี้ (Bur goon, 1974, pp. 153-162)

1. การเลือกรับหรือการเลือกใช้ (Selective Exposure) เป็นแนวโน้มที่ผู้รับสารจะเลือกใช้ หรือเปิดรับข่าวสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็น และความสนใจที่มีอยู่เดิม เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือสนองความต้องการของตน เช่น สถานีวิทยุในไทยมีกว่า 400 สถานี เมื่อเราต้องการเปิดวิทยุฟังเราจะหมุนไปฟังสถานีใด นอกจากนั้นผู้รับสารยังมีแนวโน้มที่พยายามหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับทัศนคติ และความคิดเห็นเดิมของตน เพราะการกระทำเช่นนั้นจะทำให้เกิดภาวะความสมดุลทางจิตใจ (Cognitive Dissonance) ขึ้น เพื่อให้ตรงความคิดและทัศนคติของเรา ทั้งนี้ เพราะธรรมชาติคนเรามีความต้องการอย่างยิ่งที่จะปกป้องรักษา และส่งเสริมความเป็นตัวของตัวเอง

2. การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) นอกจากการเลือกผู้ส่งสารแล้ว การเลือกให้ความสนใจต่อสารที่ได้รับ นักทฤษฎีด้านข่าวสาร กล่าวว่า สายตาของคนเราสามารถที่จะรับข้อมูลได้ 5 ล้านส่วนใน 1 วินาที แต่สมองของเราสามารถที่จะรับข้อมูลได้เพียง 500 ส่วนใน 1 วินาที ดังนั้น คนเราจึงต้องเลือกที่จะให้ความสนใจต่อสารเท่าที่สมองของตนจะรับสารได้ ดังนั้น การฟังวิทยุในที่มีมีการสื่อสารมากกว่า 1 อย่าง คนเราอาจต้องเลือกรับสารใดสารหนึ่ง ฉะนั้น โดยปกติคนเรามักจะเลือกรับสารที่น่าสนใจหรือว่าเรามีความสนใจ เรามักจะฟังวิทยุในเรื่องของข่าวสารมากกว่าข่าวประเภทอื่น และให้ความสนใจมากจนไม่ได้ยินเสียงจากบุคคลอื่นเป็นเพราะเราให้ความสนใจกับการเลือกรับฟังวิทยุ นอกจากคนเราเลือกสารโดยอาศัยความสนใจที่เรามีต่อสารแล้วเรายังเลือกรับสารที่

สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิมของเรา และหลีกเลี่ยงที่จะรับสารที่ขัดแย้งกับทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิมของเราด้วย

3. การเลือกรับรู้ และการเลือกตีความหมาย (Selective Perception and Interpretation) นอกจากการเลือกสนใจและใช้สารของผู้ส่งสารรายใดรายหนึ่งแล้ว คนเรายังเลือกรับรู้และเลือกตีความสารที่เราได้รับด้วย เราเลือกตีความหมายของสารตามประสบการณ์ของเรา เนื่องจากแต่ละคนมีประสบการณ์ต่างกัน ดังนั้น การรับรู้และการตีความหมายของคนต่อสิ่งเดียวกันจึงไม่เหมือนกัน อุปสรรคหรือปัญหาของการสื่อสารอันเนื่องมาจากการเลือกรับรู้ของแต่ละคนที่ถ่ายทอดออกมาจึงไม่เหมือนกัน ดังนั้น การเลือกรับรู้และตีความหมายของสิ่งที่เราพบจึงมีความแตกต่างกันออกไปด้วย

4. การเลือกจดจำ (Selective Retention) ผู้รับสารจะมีแนวโน้มในการเลือกจดจำเนื้อหาสาระของข่าวสารเอาไว้ เพื่อเป็นประสบการณ์ของคนเราเพื่อนำไปใช้ในโอกาสต่อไปด้วย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า คนเราสามารถจดจำเรื่องที่สอดคล้องกันหรือสนับสนุนความคิดเห็นของเราได้ดีกว่าเรื่องที่ขัดแย้ง หรือต่อต้านความคิดเห็นของเรา การเลือกจำเนื้อหาของสารที่ได้รับจึงเป็นการช่วยเสริมทัศนคติ หรือความเชื่อดั้งเดิมของผู้รับสารให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้นและเปลี่ยนแปลงยากขึ้น

กระบวนการเลือกสรรข่าวสารของแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน ซึ่ง เดอเฟลอร์ ได้เสนอทฤษฎีที่กล่าวถึงตัวแปรแทรก (Intervening Variables) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดให้เกิดความแตกต่างในการเลือกสรรข่าวสารของบุคคล โดยเน้นให้เห็นว่าข่าวสารมิได้ไหลผ่านจากสื่อมวลชนถึงผู้รับสารและเกิดผลโดยตรงทันที แต่มีปัจจัยบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้รับสารแต่ละคน ที่จะมอิทธิพลต่อการรับข่าวสารนั้น ทำให้เกิดผลไม่เหมือนกันหรือไม่เป็นไปตามเจตคติของผู้ส่งสาร ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้มีด้วยกัน 3 ทฤษฎี คือ (De Fleur, 1988, pp. 172-191)

1. ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences Theory) เป็นทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้รับสารสื่อมวลชนแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกันในทางจิตวิทยา เช่น ทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อ ทำให้ความสนใจในการเปิดรับข่าวสารหรือตีความหมายข่าวสารจากสื่อมวลชนแตกต่างกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคล

2. ทฤษฎีกลุ่มสังคม (Social Differentiation Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ประชาชนที่มีลักษณะทางสังคมคล้ายกัน จะแสดงพฤติกรรมการสื่อสารมวลชนคล้ายคลึงกัน พฤติกรรมการสื่อสารมวลชนนี้ ได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชน ความชอบต่อสื่อประเภทต่าง ๆ และผลของการสื่อสาร เป็นต้น สำหรับลักษณะทางสังคมที่สำคัญนั้น ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ชาติพันธุ์ ศาสนา อายุ เพศและภูมิภาค เป็นต้น ประชาชนที่มีลักษณะทางสังคมอยู่ในกลุ่มเดียวกันมักจะมีความสนใจ หรือมีพฤติกรรมในแนวทางเดียวกัน

3. ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships Theory) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้รับสารกับบุคคลอื่นในสังคม ในลักษณะของกลุ่มปฐมภูมิหรือกลุ่มทุติยภูมิ โดยกลุ่มปฐมภูมิซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในหมู่เพื่อนสนิท เพื่อนร่วมงานหรือในครอบครัว และวงศาความญาติจะมีอิทธิพลต่อผู้รับสารมากกว่ากลุ่มทุติยภูมิ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดน้อยกว่า ข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับจากสื่อมวลชนมักจะถูกรับรู้หรือตีความโดยมีอิทธิพลของกลุ่ม หรือบุคคลในกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ เช่น การที่ปัจเจกบุคคลจะเชื่อข่าวสารจากโฆษณาใดหรือไม่ นั่น มักจะได้รับอิทธิพลจากการปรึกษาหารือโต้ถามเพื่อนฝูงหรือผู้ใกล้ชิด อิทธิพลที่มีผลต่อการรับข่าวสารในลักษณะนี้เราเรียกว่า อิทธิพลของบุคคล (Personal Influence)

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเลือกข่าวสารของผู้รับสาร ทำให้ผู้วิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางทำความเข้าใจในการเลือกข่าวสารของผู้รับฟังรายการวิทยุว่าการบริโภคเนื้อหาจากรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อสนองความต้องการของตนได้ เพราะการเลือกฟังรายการวิทยุของแต่ละบุคคลย่อมมีวัตถุประสงค์ และความตั้งใจในการเลือกรับตามความสนใจจากรายการวิทยุแตกต่างกันออกไป

ด้วยเหตุนี้ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเลือกสรรจึงทำให้ทราบว่า การเลือกเปิดรับสื่อขึ้นอยู่กับผู้รับสารโดยตรง เมื่อรับฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงแล้ว จะเกิดความต้องการการมีส่วนร่วมในรายการมาน้อยเพียงใด และหากไม่เคยฟังรายการมาก่อน จะมีความต้องการอะไรจากรายการที่จะทำให้เขาสนใจฟัง งานวิจัยครั้งนี้ นอกจากเกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกสรร ยังสัมพันธ์กับเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล

นอกจากแนวคิดแบบจำลอง และทฤษฎีต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น งานวิจัยนี้ยังต้องอาศัยทฤษฎีการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจสื่อ เป็นกรอบในการศึกษาหา

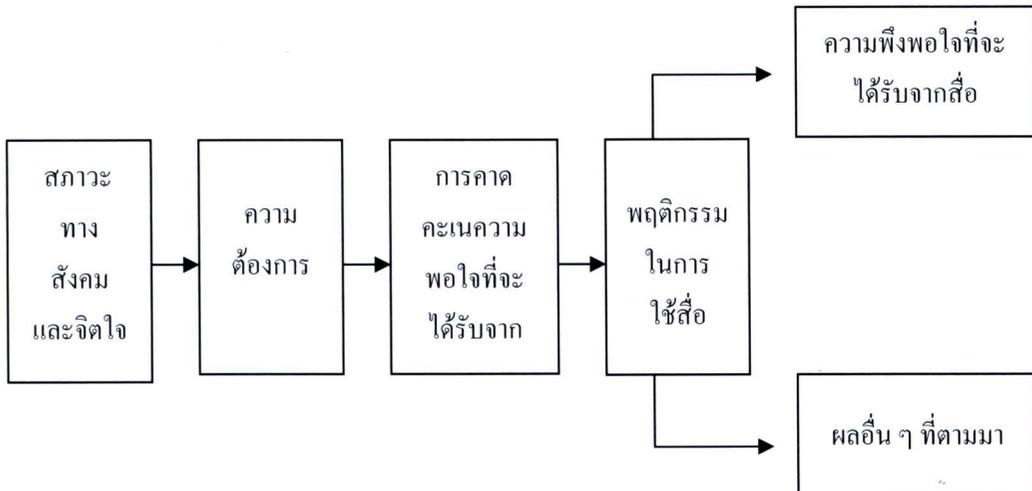
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามเพื่อการวิเคราะห์ตัวผู้ฟัง จากสารที่  
เขาได้รับจากสื่อวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง 18

## ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสื่อ

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสื่อ การใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความ  
พึงพอใจของผู้รับสาร เน้นความสำคัญของผู้รับสารในฐานะที่เป็นปัจจัยหลัก ในการที่จะ  
ตัดสินใจเลือกใช้ประเภทของสื่อและเนื้อหาของสาร ที่สามารถสนองต่อความต้องการ  
ของบุคคล จนนำไปสู่ความพึงพอใจแก่ผู้รับสาร จากการใช้สื่อและการเปิดรับสารนั้นๆ และ  
อาจกลายเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ ในการหล่อหลอมพฤติกรรมต่อการเปิดรับรายการ  
ประเภทเดียวกันในครั้งต่อไป การใช้สื่อเพื่อช่วยตอบสนองความพึงพอใจของผู้รับสาร จึง  
เป็นการเปลี่ยนแนวการศึกษาที่ให้ความสนใจกับบทบาทความสำคัญของผู้ส่งสาร มา  
วิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้สื่อ โดยนำเอาปัจจัยที่เกี่ยวข้องอยู่ในกระบวนการทางสังคม  
และจิตวิทยาของผู้ใช้เข้ามาช่วยอธิบายถึงพฤติกรรมในการบริโภคสื่อว่า นอกจากความ  
ต้องการขั้นพื้นฐาน 5 อย่างของมนุษย์ ตามที่มาสโลว์ได้กล่าวไว้ ดังนี้

Longman Dictionary of Contemporary English ได้ให้ความหมาย “ความพึง  
พอใจ” ว่าภาวะที่มีความพอใจ หรือภาวะที่ได้รับการตอบสนองความพอใจ ส่วน Rosengren  
กล่าวว่า “ประโยชน์” (uses) และความพึงพอใจนั้น มีความสัมพันธ์กันในแง่ที่ว่า ประโยชน์  
สามารถนำไปสู่ความพึงพอใจ และความพึงพอใจก็สามารถนำไปสู่การรับประโยชน์ได้  
เช่นกัน (karl Erik Rosengren, 1974)

แบบแผนของการศึกษาตามทฤษฎีการใช้ประโยชน์และพอใจสื่อ คือ การศึกษา  
ผู้รับสารเกี่ยวกับสภาวะทางสังคมและจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิดความต้องการจำเป็นของบุคคล  
และเกิดความคาดหวังจากสื่อมวลชนหรือแหล่งข่าวสารอื่น ๆ จนกระทั่งนำไปสู่การเปิดรับ  
สื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ กัน อันก่อให้เกิดผล คือ การได้รับความพึงพอใจตามที่ต้องการ  
และผลอื่นๆ ที่ตามมาซึ่งอาจจะไม่ใช่ผลที่ตั้งเจตนาไว้ก็ได้



ภาพ 3 แบบจำลองการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ (Katz, Blumler & Gurevitch, 1974)

แบบจำลองการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารหรือผู้บริโภคแต่ละคนจะเลือกบริโภคสื่อมวลชนตามความต้องการหรือแรงจูงใจของตนเอง และต้องการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของตนเองด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน

1. ความต้องการทางร่างกาย
2. ความต้องการความปลอดภัย
3. ความต้องการความรัก
4. ความต้องการนับถือ
5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต

นอกจากนี้ การศึกษาผู้รับสารว่ามีกระบวนการอย่างไรในการเลือกรับสื่อหนึ่งนั้น หมายถึง พฤติกรรมการสื่อสาร (Communication Behavior) ที่ครอบคลุมถึงภูมิหลังของผู้รับสาร โดยเฉพาะประสบการณ์ตรงของผู้รับสารที่มีต่อสื่อ ดังนั้น จึงพบว่าการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในการสื่อสารประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน (สุรพงษ์ โสชนะเสถียร, 2533) ดังนี้

1. ผู้รับสาร ในฐานะเป็นผู้มีบทบาทรุก (Active) และมีวัตถุประสงค์เสมอในการสื่อสาร (Goal Directed)

2. การใช้ หรือการเปิดรับสื่อหนึ่ง ๆ ที่ได้เลือกสรรแล้ว เพื่อสนองต่อความต้องการของตนเองตามข้อ 1 มิใช่เป็นการเปิดรับสารที่เลื่อนลอย หรือเป็นผลชักจูงจากผู้ส่งสารเพียงอย่างเดียว

3. ความพอใจในสื่อเกิดขึ้นเมื่อการเปิดรับสื่อ หรือการใช้สื่อที่เลือกแล้วนั้น เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น ในทางกลับกันผู้ส่งสารจำเป็นต้องแข่งขันกัน เพื่อการบริการให้มวลชน ผู้รับสารพึงพอใจ มิใช่เกิดจากตัวผู้ส่งสารเองนั้นพอใจ ซึ่งตั้งสมมติฐานเบื้องต้นของแนวทางศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์ และการได้รับความพึงพอใจไว้ ดังนี้ (Marry B. Cassata and Molifi K. Asnte, 1979, หน้า 50-52)

1. ผู้รับสารจะเป็นผู้กระทำการแสวงหาข่าวสารจากสื่อมวลชน เพื่อสนองตอบความพึงพอใจของตน
2. ผู้รับสารจะเป็นผู้เลือกสื่อจากสื่อทั้งหมดที่มีอยู่
3. ผู้รับสารจะตระหนักว่า สื่อนั้นจะสนองตอบความต้องการ ความสนใจ และมีความเกี่ยวข้องมากเพียงพอ
4. ผู้รับสารจะใช้สื่อใด ๆ โดยไม่รวมถึงการตัดสินใจจากพฤติกรรมการบริโภคสื่อตามความเคยชินเดิม

นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนให้ทัศนะเกี่ยวกับ การใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของบุคคล 6 ประการ คือ (McCombs & Becker, 1979)

สื่อสารมวลชน (สนองความต้องการ)	ความพึงพอใจ
1. รับทราบเหตุการณ์ (surveillance)	ติดตามความเคลื่อนไหวและสังเกตการณ์สิ่งต่าง ๆ รอบตัวจากสื่อมวลชน เพื่อจะได้รู้ทันเหตุการณ์
2. เพื่อต้องการช่วยตัดสินใจ (decision)	เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน
3. เพื่อต้องการพูดคุยสนทนา (discussion)	การนำข้อมูลไปใช้ในการสนทนากับผู้อื่นได้
4. เพื่อต้องการมีส่วนร่วม (participating)	รับรู้และมีส่วนร่วมในความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและรอบ ๆ ตัว
5. เพื่อต้องการเสริมสร้างความคิดเห็น (reinforcement)	ช่วยเสริมความคิดเดิมให้มั่นคงยิ่งขึ้นหรือช่วยสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้กระทำไปแล้ว
6. เพื่อต้องการความบันเทิง (relaxing and entertainment)	ผ่อนคลายอารมณ์

การรวบรวมประเภทแรงจูงใจและความพึงพอใจในการใช้สื่อทั้งที่แสวงหา (Gratification sought) และความพึงพอใจที่ได้รับ (Gratification gained) แสดงได้ดังตัวอย่างต่อไปนี (กาญจนา แก้วเทพ อ้างถึงใน นฤกฤษกร วัฒนกิจภิญโญ 2549)

1. การได้รับข้อมูลข่าวสารและคำแนะนำต่าง ๆ
2. การลดความรู้สึกไม่มั่นใจในตนเอง
3. การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและโลกกว้าง
4. การหาข้อสนับสนุนมาต่อยก้านิยมที่ตนยึดถืออยู่
5. การแสวงหาความเข้าใจอย่างกระจ่างแจ้งในเรื่องชีวิตของตนเอง (และผู้อื่น)
6. เพื่อจะมีประสบการณ์ในการร่วมทุกข์ร่วมสุขกับคนอื่น ๆ

จากทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสื่อสรุปได้ว่า ผู้รับสารจะเลือกบริโภคข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ตามความต้องการและตามความสนใจของตนเอง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทเรียนวิชาต่าง ๆ หรือเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของตนเอง ด้วยเหตุผลต่างกันออกไปแล้วแต่กรณี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความต้องการจากทฤษฎีการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้านความต้องการที่นักศึกษาอยากจะได้รับจากการฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

## งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง



งานวิจัยที่มีผู้ทำการศึกษาไว้เกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งงานวิจัยของไทยและต่างประเทศ ผู้วิจัยได้รวบรวมศึกษาทบทวนไว้ ดังนี้

### งานวิจัยในประเทศไทย

จรัสศรี หาญสมวงศ์ (2523) ศึกษาเรื่อง ความแตกต่างของความคิด ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้โดยสารที่มีต่อรายการวิทยุบนรถประจำทางทั่วไปขององค์การขนส่งมวลชน จากกรุงเทพฯ คลื่นพิเศษ F.M.SCA ด้วยการแยกตามลักษณะทางประชากร โดยการสุ่มตัวอย่างจากประชาชนผู้ใช้บริการรถประจำทางเป็นประจำ 200 คน พบว่า ผู้โดยสารชายหญิงจะมีความคิดเห็นและความคาดหวังที่ไม่ต่างกัน ซึ่งรวมถึงอาชีพ

และรายได้ด้วย ในด้านอายุที่ต่างกันจะมีผลทำให้ความคาดหวังและความพึงพอใจแตกต่างกันออกไป ในส่วนของผู้โดยสารที่มีการศึกษาต่างกัน จะทำให้ความคาดหวังและความพึงพอใจต่างกันไปตามระดับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

การวิจัยของจรัสศรี หาญสมวงศ์ ศึกษาพบว่า ผู้โดยสารเป็นลักษณะประชากรผู้รับฟังนั้นคือ กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในครั้งนี้คือ ลักษณะประชากรที่มีอาชีพ การศึกษา อาชีพและเพศที่ต่างกันก็จะมีระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน นั่นก็หมายถึงความคาดหวังกับความต้องการในลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน เช่น ชายกับหญิงก็ย่อมส่งผลให้ผู้ฟังรายการวิทยุแตกต่างกัน

ฤทัย กำแพง (2539) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่นำไปสู่ความมีชื่อเสียงของนักจัดรายการวิทยุ บริษัท เอ-โทม์ มีเดีย จำกัด พบว่า วิธีการดำเนินรายการ และเนื้อหาในรูปแบบเทคนิคของนักจัดรายการวิทยุบางท่าน มีลีลาให้ชวนฟังและติดตาม สร้างความเพลิดเพลินได้ดี

การวิจัยของฤทัย กำแพง ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่นำไปสู่ความมีชื่อเสียงของนักจัดรายการวิทยุ บริษัท เอ-โทม์ มีเดีย จำกัด มีประโยชน์เพราะพบว่าเนื้อหาและรูปแบบเป็นผลการวิจัยที่บ่งบอกถึงปัจจัยที่นำไปสู่ความมีชื่อเสียง ซึ่งเป็นประโยชน์ในงานวิจัยครั้งนี้

รจนา ไชยนิรันดร์กุล (2542) ศึกษาเรื่อง การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อสนองความต้องการข่าวสารของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า การรับฟังแต่ละวันประมาณ 1-2 ชั่วโมง ซึ่งเป็นเวลาที่เปิดเฉพาะเนื้อหาข่าวประมาณวันละครึ่งชั่วโมง โดยส่วนใหญ่เปิดรับฟังช่วงหัวข่าวด่วนสำคัญ นอกจากนี้ยังเปิดรับฟังข่าวจากสถานีประเภทรูปแบบข่าวและเพลง

การวิจัยของรจนา ไชยนิรันดร์กุล ศึกษาพบว่า ผู้รับฟังส่วนใหญ่ต้องการตอบสนองเฉพาะรายการที่ต้องการเท่านั้น หรือชื่นชอบเนื้อหาของรายการจึงจะส่งผลต่อการรับฟังที่ก่อให้เกิดความต้องการ

ศุภางค์ นันดา (2542) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับสื่อวิทยุโทรทัศน์ จาก สปป. ลาวของผู้รับสารตามแนวชายแดนไทย พบว่าลักษณะเด่นของรายการวิทยุลาว คือ ไม่มีโฆษณา และเนื้อหามุ่งให้ความรู้แก่ผู้ฟัง แต่มีจุดด้อยคือ เทคนิคการนำเสนอภาพและเสียง รูปแบบรายการที่ยังไม่พัฒนา ซึ่งปัจจัยที่ทำกลุ่มตัวอย่างตั้งใจเปิดรับสื่อลาว ได้แก่ ปัจจัยด้านภาษา เนื้อหารายการของลาวบางรายการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย

การศึกษาของศุภางค์ นันดา ได้ศึกษาการเปิดรับสื่อวิทยุโทรทัศน์ สปป. ลาว อาจกล่าวได้ว่า องค์ประกอบในการผลิตรายการที่สำคัญ เช่น เนื้อหารูปแบบ การดำเนิน รายการที่จะส่งผลให้เกิดความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัย รามคำแหง

จตุรภัทร ชัยสุวรรณ (2543) ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบและกลวิธีในการจัด รายการวิทยุชุมชนของคนโคราช กรณีศึกษาศาสนาวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาของรายการที่ผู้ฟังมีความพึงพอใจมากที่สุด เป็นเนื้อหาด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

การวิจัยของจตุรภัทร ชัยสุวรรณ ซึ่งให้เห็นถึงความต้องการด้านรูปแบบรายการ วิทยุชุมชนของคนในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากรายการ วิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีรูปแบบหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็น รายการ ประเภทความรู้ความบันเทิง และรายการประเภทข่าวสาร

อนุตรา พรทวี (2545) ศึกษาเรื่อง ความต้องการรายการวิทยุชุมชนของผู้ฟังใน เขตปริมณฑลของกรุงเทพฯ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ฟังรายการวิทยุเป็นประจำทุกวัน โดยฟังเฉลี่ยวันละ 2-4 ชั่วโมง ส่วนใหญ่ต้องการผู้ดำเนินรายการที่มีมนุษยสัมพันธ์และเป็น ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ และพบว่า เพศและการศึกษา มีความสัมพันธ์กับ ความต้องการคุณสมบัติด้านบุคลิกภาพของผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชน

การศึกษาดังกล่าวพบว่า ลักษณะประชากรมีความสัมพันธ์กับความต้องการด้าน เนื้อหารายการ รูปแบบรายการและคุณสมบัติของผู้ดำเนินรายการ ผู้ดำเนินรายการต้องมี คุณสมบัติที่เหมาะสม ได้แก่ คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพ คุณสมบัติด้านความรู้ ประสบการณ์ และคุณสมบัติด้านเสียง สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ คือ ศึกษาถึงความต้องการรูปแบบรายการ และคุณสมบัติของผู้ดำเนินรายการ ได้แก่ น้ำเสียง การใช้ภาษา ลีลาการนำเสนอ ความรู้ ความเชี่ยวชาญในสิ่งที่นำเสนอ และการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น

เมธา คงวิบูลยวุฒิ (2546) ศึกษาเรื่อง การสำรวจสภาพการจัดการวิทยุชุมชนของ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดบุรีรัมย์ ความถี่ 101.75 MHz พบว่า เพศ อายุ และอาชีพของประชาชน โดยรวมมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจรายการวิทยุชุมชน

ผลการวิจัยของเมธา คงวิบูลยวุฒิ พบว่า ผู้รับสารเป็นผู้กำหนดว่าตนเองต้องการ อะไรที่จะตอบสนองความพึงพอใจของตนได้ ดังนั้น ผู้รับสาร จะเป็นผู้เลือกใช้สื่อประเภท ต่างๆ และเลือกรับสารเพื่อสนองตอบความต้องการของตนเอง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ผู้ใช้สื่อ

ถูกจงใจให้เชื่อว่าสื่อ่นั้น จะทำหน้าที่ได้ตามที่ผู้ใช้สื่อแต่ละคนต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ในด้านของความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาฯ ซึ่งเมื่อได้รับฟังในสิ่งที่ต้องการ ก็จะทำให้เกิดความพึงพอใจต่อรายการวิทยุเพื่อการศึกษาฯ ตามมาได้ ความต้องการในที่นี้ ได้แก่ เนื้อหารายการ การนำเสนอ ความน่าเชื่อถือของข่าวสาร ช่วงเวลาในการออกอากาศ ระยะเวลาออกอากาศ ความชัดเจนของคลื่นความถี่ ผู้ดำเนินรายการ การใช้ภาษา การพูดคุย และการแสดงความคิดเห็นในรายการ

ประสิทธิ์ศักดิ์ เทวพิทักษ์ (2547) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจและการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ฟังที่มีต่อรายการไฮไฟระดับบัณฑิต ของสถานีวิทยุ สวพ.91 พบว่าการฟังวิทยุรายการไฮไฟระดับบัณฑิต อันมีเนื้อหาความรู้ สิ่งที่จะนำไปเป็นประโยชน์ต้องตามความต้องการของผู้ฟังจริงมากกว่ากลุ่มเล็ก ๆ ที่เปิดเครื่องรับวิทยุทิ้งเอาไว้

การวิจัยของประสิทธิ์ศักดิ์ เทวพิทักษ์ ศึกษาเกี่ยวกับรายการ ไฮไฟระดับบัณฑิต ของสถานีวิทยุ สวพ. 91 สอดคล้องกับวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้รับฟังรายการที่มีเนื้อหา ความรู้ สิ่งที่จะนำไปเป็นประโยชน์ต้องตรงตามความต้องการผู้ฟังจริงมากกว่ากลุ่มเล็ก ๆ ที่เปิดเครื่องรับวิทยุทิ้งเอาไว้ เพราะว่ารายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประกอบไปด้วยรายการหลายประเภท เช่น รายการเทพคำบรรยายรายการสังคีต รายการนานา...น่ารู้ รายการข่าวมหาวิทยาลัย รายการคุยกันยามเย็น ซึ่งเป็นประโยชน์แก่สังคม จึงมีกลุ่มผู้ฟังเพื่อสนองความต้องการเช่นกัน

รัฐนิติ รอดเจริญ (2548) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับ ความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์จากการรับฟังรายการวิทยุชุมชน ตำบลเขาทอง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจและใช้ประโยชน์ในด้านการติดตามข่าว หรือเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน ในระดับรอง และมีความต้องการให้ปรับปรุงวิธีการนำเสนอรายการให้มีความทันสมัย และยังพบว่า อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ของกลุ่มตัวอย่างต่างกัน มีความพึงพอใจและใช้ประโยชน์จากการรับฟังรายการวิทยุชุมชนตำบลเขาทองแตกต่างกัน

ผลการวิจัยของรัฐนิติ รอดเจริญ สอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ในเรื่องของลักษณะทางประชากรกับความต้องการ และการนำไปใช้ประโยชน์หลังจากติดตามฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ดังนั้น การจัดทำรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จึงต้องศึกษาความต้องการของนักศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการผลิตรายการประเภทต่างๆที่มหาวิทยาลัยจัดทำขึ้น เพื่อสนองตอบความต้องการของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงให้ได้มากที่สุด

อรุณี แดงพันธ์ (2548) ศึกษาเรื่อง การสำรวจความพึงพอใจและการใช้ประโยชน์ของผู้ฟังกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจากรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เครื่องข่าย 2 (เอ.เอ็ม. 19 กิโลเฮิร์ตซ์) พบว่า พฤติกรรมในการเปิดรับฟังรายการโดยทั่วไปนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับฟังรายการทุกวัน วันละ 1- 2 ชั่วโมง ช่วงเวลาที่รับฟังรายการมากที่สุดคือเวลา 20.30 - 23.00 น. ทั้งในวันจันทร์- ศุกร์ และวันเสาร์- วันอาทิตย์ ส่วนใหญ่รับฟังรายการคนเดียวในขณะที่อยู่บ้าน โดยฟังสลับไปมากับคลื่นอื่น และมีเหตุผลในการเลือกรับฟัง คือ เปิดรับฟังเอง

การศึกษาของ อรุณี แดงพันธ์ ซึ่งให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจรายการประเภทต่าง ๆ ในระดับปานกลาง ยกเว้นรายการธรรมะรายการเดียวที่มีความพึงพอใจในระดับมาก รายการที่กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากที่สุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ รายการธรรมะ รายการความรู้ และรายการเพลง สำหรับรายการที่กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจน้อยกว่ารายการอื่น ๆ คือ รายการถ่ายทอดเสียง

กำพล ดวงพรประเสริฐ (2549) ศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจ ความต้องการของผู้ฟังในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการรับฟังรายการที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เอฟ.เอ็ม 89.5 เมกกะเฮิร์ตซ์” ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับฟัง ความพึงพอใจจากการรับฟัง และความต้องการรับฟังรายการ โดยศึกษาความแตกต่างระหว่างประชากรศาสตร์กับพฤติกรรมการรับฟัง รวมถึงศึกษาความแตกต่างระหว่างลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์กับความพึงพอใจจากการรับฟัง และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์กับความต้องการรับฟังรายการที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เอฟ.เอ็ม. 89.5 เมกกะเฮิร์ตซ์ โดยศึกษาเฉพาะรายการวิทยุที่ผลิตโดยคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ซึ่งมีทั้งหมด 6 รายการ ได้แก่ รายการ 5 นาทีข่าวราชมงคล รายการทราฟฟิควาไรตี้ (Traffic Variety) รายการไทม์โฟกัส (Time Focus) รายการนิตยสารฟังสบาย รายการก้าวใหม่ราชมงคล และรายการ อาร์ เอ็ม ยู โซ ไซตี้ (RMU SOCIETY)

การศึกษาของ กำพล ดวงพรประเสริฐ ซึ่งให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน/นักศึกษา/เพศหญิงที่มีอายุ 18 - 22 ปี รายได้ 5,000 - 10,000 บาท และกว่าครึ่งมีการศึกษาระดับปริญญาตรี พฤติกรรมการรับฟังรายการ มีพฤติกรรมในระดับน้อย ด้านความพึงพอใจจากการรับฟังส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากต่อรายการไทม์โฟกัส และรายการทราฟฟิค วาไรตี้

มีความต้องการรับฟังรายการ เนื้อหาเกี่ยวกับความรู้รอบตัว ซึ่งรับฟังรายการในเวลา 07.01 - 08.00 น. ในแต่ละรายการควรมีความยาว 30 นาที - 1 ชั่วโมง มีผู้ดำเนินรายการชายหรือหญิงในวัยกลางคน 2 คน โดยมีน้ำเสียงและลีลาการพูดที่สื่อความหมายได้ดี

บุษบา หินเชาว์ (2549) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับฟังข่าวสาร ทักษะคติ และการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ และเนื้อหารายการวิทยุชุมชนตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผู้ฟังส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21-50 ปี การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ส่วนมากฟังรายการวิทยุชุมชนที่บ้าน ช่วงเย็น และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าวิทยุชุมชนฯ มีรูปแบบและเนื้อหาที่น่าสนใจ และเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม ผู้ดำเนินรายการมีความรู้ในเรื่องที่ดำเนินรายการเป็นอย่างดี เนื้อหารายการประกอบด้วย การให้ข้อมูลข่าวสารของท้องถิ่น และความรู้ต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม มีเนื้อหายืดหยุ่นไม่ตายตัว มีรูปแบบที่หลากหลายและน่าสนใจ ส่วนการเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้ฟังก็เพื่อแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยของบุษบา หินเชาว์ สอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการรับฟัง และความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ในด้านลักษณะประชากรกับพฤติกรรมการรับฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาฯ ตลอดจนความต้องการด้านรูปแบบ และเนื้อหาของรายการประเภทต่างๆที่นำเสนอผ่านทางวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง รวมทั้งการนำเนื้อหาของรายการไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ต้องการฟัง หรือเคยฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

เทียนชัย เพียรวิบูลย์กิจ (2550) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับฟังการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุ “ร่วมด้วยช่วยกัน” (FM 96.0 MHz.) ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับฟังรายการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความถี่ในการรับฟังรายการวิทยุ “ร่วมด้วยช่วยกัน” 1-2 วันต่อสัปดาห์ โดยมากเป็นการเปิดรับฟังรายการน้อยกว่า 3 ชั่วโมง/วัน ซึ่งเป็นผลให้มีระดับของการเปิดรับฟังรายการส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำและ ติดตามรับฟังรายการมาแล้วมากกว่า 4 ปี ลักษณะการเปิดรับฟังรายการของกลุ่มตัวอย่าง จะเลือกรับฟังเฉพาะเรื่องที่น่าสนใจเท่านั้น ในส่วนของการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจ จากการเปิดรับฟังรายการในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างได้รับประโยชน์และความพึงพอใจจากการเปิดรับฟังรายการอยู่ในระดับมาก

บัวผิน โททรัพย์ (2550) ศึกษาเรื่อง การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟัง ที่มีต่อรายการวิทยุชุมชนชมรมเครดิตยูเนียน ภาคใต้ (เครือข่ายจังหวัดสุราษฎร์ธานี) ผลการวิจัยพบว่า เพศ อายุ อาชีพ รายได้ และความเกี่ยวข้องกับชมรมฯ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับฟังรายการวิทยุชุมชนฯ และพบว่า รายได้ และความเกี่ยวข้องกับชมรมฯ ต่างกัน มีการใช้ประโยชน์จากรายการวิทยุชุมชนแตกต่างกัน ส่วนพฤติกรรมการเปิดรับฟังรายการวิทยุชุมชนของกลุ่มผู้ฟังต่างกัน มีการใช้ประโยชน์จากรายการไม่แตกต่างกัน และพฤติกรรมของกลุ่มผู้ฟังที่มีเวลาในการรับฟังรายการต่อวัน และระยะเวลาในการติดตามฟังรายการทางสถานีฯแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อรายการสถานีวิทยุชุมชนชมรมฯแตกต่างกัน

การศึกษาวิจัยของบัวผิน โททรัพย์ สอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ คือ ลักษณะทางประชากรน่าจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรับฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง และลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกันมีการใช้ประโยชน์จากรายการวิทยุเพื่อการศึกษาฯ แตกต่างกันด้วย ส่วนพฤติกรรมการเปิดรับฟังไม่ว่าจะเป็นเวลาในการรับฟังต่อวัน และระยะเวลาในการติดตามฟังรายการวิทยุเพื่อศึกษามีการใช้ประโยชน์จากรายการไม่แตกต่างกัน แต่มีความพึงพอใจ ในที่นี้จะหมายถึง ความต้องการต่อรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงแตกต่างกัน

ชรินทร์ สมโลก (2551) ศึกษาเรื่อง เนื้อหารายการวิทยุชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่นำเสนอในรูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ และแบบเจาะจงเนื้อหา ได้แก่ ข่าว ความรู้ ความคิดเห็น และความบันเทิง เมื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างนำเสนอเนื้อหาของนักจัดรายการวิทยุชุมชน กับความต้องการเนื้อหารายการของประชาชน พบว่า การเสนอเนื้อหาด้านความบันเทิงสอดคล้องกับความต้องการเนื้อหาความบันเทิงของประชาชน แต่การเสนอเนื้อหาประเภทข่าว ความรู้ และความคิดเห็น ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เนื่องจากประชาชนมีความต้องการเนื้อหาทั้ง 3 ประเภทในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่การนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

ผลการศึกษาของชรินทร์ สมโลก สอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ในด้านการเสนอเนื้อหาในรายการ กับความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ทุกประเภท ที่แต่ละรายการมีจุดมุ่งหมายของการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นการเน้นให้ความรู้ทางวิชาการ ความรู้ทั่วไป ข่าวสาร และความบันเทิง

สุพจน์ สกุศลธรรม (2552) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ฟังต่อการเปิดรับฟัง รายการวิทยุชุมชนเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ผู้ฟังรายการ วิทยุชุมชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ฟังรายการวิทยุชุมชนมากที่สุด คือ ข่าวสาร ชุมชน สารความรู้ และรายการเพลง นอกจากนี้ยังพบว่า สถานภาพและการศึกษาของผู้ฟัง ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการเปิดรับฟังรายการวิทยุชุมชนแตกต่างกัน ระยะเวลาในการฟัง แต่ละครั้ง ระยะเวลาในการรับฟังรายการ และสาเหตุที่ทำให้เลือกฟังรายการของผู้ฟังต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจในการเปิดรับรายการวิทยุชุมชนแตกต่างกัน ประเภทของรายการ ความคิดเห็นต่อเนื้อหาของรายการ และความรู้ที่สอดแทรกในเนื้อหาของรายการวิทยุชุมชน ต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจในการเปิดรับรายการวิทยุชุมชนแตกต่างกัน ส่วนรูปแบบการ ผลิตรายการ และการนำเสนอรายการที่ต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจในการเปิดรับฟัง รายการวิทยุชุมชนไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยของสุพจน์ สกุศลธรรม สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรม การรับฟังและความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ทั้งในเรื่องของเนื้อหาของรายการ ลักษณะทางประชากร พฤติกรรมการรับฟังรายการวิทยุ เพื่อการศึกษาฯ ความรู้ที่สอดแทรกในรายการ รูปแบบการผลิตและการนำเสนอ ตลอดจน ความต้องการด้านต่างๆของนักศึกษาที่มีต่อตัวรายการแต่ละประเภท ท้ายสุดจากการได้รับการ ตอบสนองตามความต้องการแล้ว จะสามารถนำไปสู่ความพึงพอใจที่มีต่อรายการ และ ทำให้อยากติดตามรายการต่อไป

## งานวิจัยต่างประเทศ

Robinson (1972) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาศึกษาของผู้รับสารกับการใช้สื่อและระดับความรู้ในเรื่องของข้อมูลข่าวสารต่างกันไปด้วย กล่าวคือ กลุ่มคนที่มีความรู้สูงเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ด้านข้อมูล ข่าวสารดี และจะเพิ่มพูนความรู้ทางด้านนี้ของตนให้มากขึ้น โดยการใช้อีเอ็มวอลชน

การวิจัยของ Robinson ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาศึกษาของผู้รับสารกับการใช้สื่อและระดับความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ในเรื่องแนวคิดการเปิดรับสารของผู้ฟังที่มีความแตกต่างกันเรื่องของการศึกษา ความรู้ที่แตกต่างกัน ก็จะมีเลือกรับฟังรายการวิทยุและฟังพอใจจากการฟังรายการ ในทางสื่อสารมวลชนแล้วนำไปใช้ประโยชน์แตกต่างกัน

Self (1988) ศึกษาพบว่า การศึกษา รายได้เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายพฤติกรรมการเลือกใช้สื่อ และจากการสำรวจผู้ฟังและผลการรับฟังของสถานีวิทยุ พบว่า มีความแตกต่างในพฤติกรรมการรับฟังวิทยุกระจายเสียงในไทยระหว่างกลุ่มผู้ตอบที่มีการศึกษาต่างกัน และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่ต่างกัน โดยผู้มีการศึกษาปานกลางค่อนข้างต่ำ รับฟังวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยมากกว่ากลุ่มระดับการศึกษาอื่น และผู้ไม่มีการศึกษาชอบฟังข่าวมากที่สุด นอกจากนี้ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับสูง ฟังข่าวสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

การวิจัยของ Self ศึกษาพบว่า รายได้เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายพฤติกรรมการเลือกใช้สื่อ และจากการสำรวจผู้ฟังของสถานีวิทยุพบว่า มีความแตกต่างในพฤติกรรมการรับฟังวิทยุกระจายเสียงในไทย ซึ่งสามารถนำมาสอดคล้องในเรื่องของตัวแปรเกี่ยวกับ ลักษณะประชากรกับพฤติกรรมการรับฟัง และความต้องการรายการวิทยุว่าการศึกษาก็เป็นผลในการเลือกรับฟังรายการวิทยุในแต่ละประเภทต่างกัน

Barkin (2004) . ศึกษาเกี่ยวกับการผลิตสื่อเพื่อสร้างแรงจูงใจ พบว่า สื่อสามารถเป็นแรงจูงใจเป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในสังคม เป็นสิ่งที่ช่วยกำหนด ความสนใจในการเปิดรับข่าวสารจากสิ่งต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

การวิจัยของ Barkin ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม ในการเปิดรับฟังสื่อ นั้น มาจากความต้องการข้อมูลข่าวสาร เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง จะนำมาซึ่งพฤติกรรมอื่น ๆ เป็นลักษณะความต้องการรับฟังที่แตกต่างกัน มีผลให้รับฟังแตกต่างกันไป

Castell-Talens (2004) ศึกษาการต่อรอง เรื่องนโยบายของวิทยุชุมชนใน เม็กซิโก พบว่า รัฐเม็กซิโกได้จัดตั้งสถานีวิทยุขึ้น และออกอากาศโดยใช้ภาษาพื้นเมืองของ รัฐ และสถานีวิทยุนี้ก็มีผู้ทำตามอีก ในช่วง ค.ศ.1980 คลื่นวิทยุได้ดำเนินการบนรากฐานของผู้ฟังในท้องถิ่นของเมืองนี้ ในระหว่างที่มีคลื่นวิทยุได้ดำเนินการเพิ่มมากขึ้นในรูปแบบของการมีส่วนร่วม งบประมาณแต่มีหลากหลายสถานีทำให้เกิดการแข่งขัน จึงต้องปรับเปลี่ยนนโยบายให้สอดคล้องกับรูปแบบเพิ่มขึ้น

การวิจัยของ Castell นโยบายของวิทยุชุมชนในเม็กซิโกดังกล่าว ทำให้เกิดความสนใจซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ว่า รูปแบบเนื้อหาในการจัดรายการเป็นสิ่งสำคัญของการนำเสนอที่ผู้รับฟังรายการเปิดรับฟัง มากกว่าอย่างอื่น

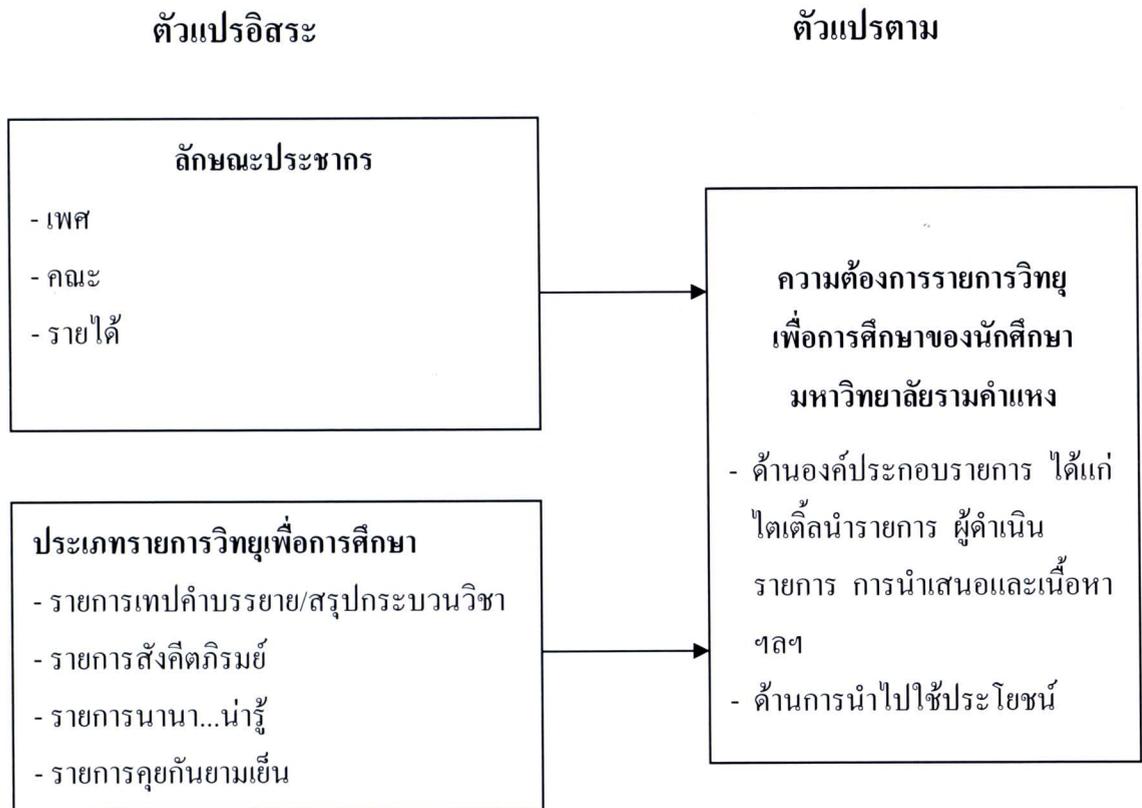
Kassel (2004) ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของสื่อต่าง ๆ เช่น ดนตรี วิทยุ โทรทัศน์ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของมนุษย์อย่างต่อเนื่องและยาวนาน และได้มาเป็นตัวขับเคลื่อนรูปแบบสังคมกับวัฒนธรรมให้เดินหน้าต่อไปเกี่ยวกับรายการ ในสื่อที่สามารถสะท้อนชีวิต โดยที่ผู้คนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ทำให้คนอเมริกันหันมานิยม และมีพฤติกรรมในการรับฟัง รับชมอย่างยากที่จะปฏิเสธได้

การวิจัยของ Kassel ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์เปิดรับข่าวสารเพราะมองเห็นถึงประโยชน์เพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เมื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน โดยตัดสินใจเลือกเปิดรับสื่อตามความสนใจของตนเอง ทั้งยังขึ้นอยู่กับความแตกต่างของบุคคล ในการเลือกรับรู้ เลือกจดจำ และแสดงออกถึงการกระทำที่ต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลด้วย

จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นได้ว่า ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน การเปิดรับข่าวสารของผู้ฟัง และการคัดกรองข่าวต่างๆ ที่นำเสนอในรูปแบบของเนื้อหา และเทคนิคการดำเนินรายการของวิทยุเพื่อการศึกษาของ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นปัจจัยหลักที่รายการวิทยุและสื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ ควรนำมาพิจารณา เพราะสิ่งเหล่านี้สามารถเป็นตัววัดผลสำเร็จของการสื่อสาร

## กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัยที่ได้นำเสนอมาแล้วสามารถสร้างเป็นกรอบแนวคิดความต้องการได้ ดังนี้



ภาพ 4 กรอบแนวคิดการวิจัย